

Allmennmedisinske utfordringer

Utposten publiserer artikkelserien under denne fellesbetegnelse. Vi ønsker å sette søkelys på felter av allmennmedisinen som kan virke vanskelige, uklare og diffuse, og som man kanskje ikke lærte så mye om på doktorskolen, men som vi stadig konfronteres med i vår arbeidshverdag. Redaksjonen ønsker også innspill fra leserne.

Kan jeg få førerkort?

Førerkortforskriftens krav til bilkjøring i forbindelse med hyperkinetiske forstyrrelser (ADHD)

■ RAGNAR HERMSTAD *assisterende fylkeslege, Sør-Trøndelag*

Omfanget av pasienter med hyperkinetiske forstyrrelser synes å være i jevn vekst. Dette er særlig åpenbart i forbindelse med at svært mange av disse medisineres med sentralstimulerende medikamenter også i voksen alder. Denne artikkelen skal forsøke å beskrive de vurderinger som må gjøres av fastlegen til pasienten, samt de opplysninger Fylkesmannen må motta når det søkes om dispensasjon fra førerkortforskriftens helsekrav. Artikkelen er bygget på et foredrag holdt ved fjorårets Nidaroskongress.

Helsepersonell og førerkort

I forbindelse med vurderinger av om pasienter fyller førerkortforskriftens helsekrav er legens rolle å opptre som sakkyndig for en offentlig myndighet. Det betyr at legen i denne sammenheng verken kan eller skal være pasientens advokat eller talsperson. Helsepersonell-lovens §34 omhandler opplysninger i forbindelse med førerkort og sertifikat:

«Lege, psykolog eller optiker som finner at en pasient med førerkort for motorvogn eller ser-

tifikat for luftfartøy, ikke oppfyller de helsemessige kravene som stilles, skal oppfordre pasienten til å innlevere førerkortet eller sertifikatet. Dersom pasientens helsetilstand antas ikke å være kortvarig, skal helsepersonell som nevnt gi melding til offentlige myndigheter etter nærmere regler fastsatt av departementet i forskrift.»

Dersom det er tvil om pasienten oppfyller helsekravene kan/bør behandlende lege oversende saken til Fylkesmannen og be om råd.

Ved søknad om dispensasjon fra førerkortforskriftens krav til Fylkesmannen skal pasienten selv fremme denne søknaden med begrunnelse for hvorfor vedkommende har behov for angjeldende førerkortklasser. Lege fyller ut vanlig utvidet førerkortskjema (NA-202) og legger ved nødvendige supplerende opplysninger og vurderinger som gjør Fylkesmannen i stand til å avgjøre dispensasjons-søknaden på best mulig grunnlag.

Helsekrav som hyperkinetiske forstyrrelser vurderes ut fra

I Førerkortforskriftens vedlegg 1, §2 framkommer følgende:

- **PKT. 4:** Det må ikke være alvorlig psykisk lidelse, vesentlig mental retardasjon eller personlighetsavvik som medfører nedsatt dømmekraft, impulskontroll eller adferdsforstyrrelse, som kan være farlig i trafikken.
- **PKT. 6:** Det må ikke være andre sykdomstilstander som gjør eller kan gjøre føreren uskikket til å føre motorvogn.

Her fremheves at det er redusert dømmekraft, redusert impulskontroll eller adferdsforstyrrelse som følger av tilstanden, som gjør

at de ikke fyller helsekravene. Det er med andre ord konsekvensene, og ikke lidelsen i seg selv, som kan være farlig i trafikken.

ADHD og førerkort – generelt

Dersom behandlende lege mener at sentralstimulerende midler er indisert, skal det kreves at disse inntas som avtalt, og at nødvendig kontrollopplegg følges. Sentralstimulerende midler tatt i denne sammenheng, under faglig betryggende kontroll, er altså en forutsetning, og ikke en kontraindikasjon mot bilkjøring.

ADHD og førerkort – uten adferdsforstyrrelse

Når en pasient har ADHD kombinert med forstyrret aktivitet og/eller oppmerksomhet, men ikke har adferdsforstyrrelse, er kravene til de lavere førerkortklasser oppfylt. Det gjelder uavhengig av om pasienten behandles med sentralstimulerende midler eller ikke. Dette forutsetter imidlertid to forhold:

- At oppmerksomhetsforstyrrelsen er av en slik art at den påvirker trafikkatferden i liten grad
- At komorbiditet som bipolare lidelser, angsttilstander, medikamentbruk, alkohol, rusmidler evt. andre tilstander ikke er til stede.

ADHD uten adferdsforstyrrelse medfører imidlertid at helsekravene for de høyere førerkortklasser, inkludert kjøreseddel og kompetansebevis, ikke er oppfylt. Dette har sammenheng med den lett forhøyede ulykkesrisikoen som tross alt er til stede.

ADHD og førerkort – med adferdsforstyrrelse

Dersom det er adferdsforstyrrelse i form av utagerende adferd, nedsatt impuls kontroll m.v. foreligger en forhøyet ulykkesrisiko. Førerkortforskriftens helsekrav er derfor ikke oppfylt for noen førerkortklasser.

ADHD og førerkort – grunnlag for dispensasjonsvurderinger

Det er kun Fylkesmannen som har myndighet til å dispensere fra førerkortforskriftens helsekrav. Når Fylkesmannen skal foreta disse vurderingene er det av avgjørende betydning å motta riktig og tilstrekkelig informasjon fra lege/spesialist. I legeerklæringer som vedrører dispensasjonssøknader for ADHD må det redegjøres for følgende:

- Om det er oppmerksomhetsforstyrrelse med eller uten hyperaktivitet
- Om det er utagerende adferd
- Om det foreligger nedsatt impuls kontroll
- Om pasienten har andre adferdsforstyrrelser
- Om det er komorbide lidelser
- Om det foreligger rusmiddelbruk/-misbruk
- En vurdering av om pasientens symptom-bilde er av en slik art at kjøreevnen påvirkes vesentlig.

Legeerklæringen må i tillegg angi om pasienten behandles med sentralstimulerende medikamenter eller andre medikamenter. Det skal også anføres hvilken effekt behandlingen har og om den følges opp adekvat.

ADHD og førerkort – dispensasjons- vurderinger for lavere klasser

Fylkesmannen foretar en samlet vurdering av de opplysninger som kommer inn. For å unngå unødig forsinkelse er det viktig at de ulike forhold er tilstrekkelig belyst. Det gis ikke dispensasjon for de lavere klasser dersom tilstanden er preget av sterk utagering, manglende impuls kontroll eller annen adferdsforstyrrelse. Det gis heller ikke dersom det samtidig foreligger et alvorlig personlighetsavvik.

ADHD og førerkort – dispensasjons- vurderinger for høyere klasser

Utgangspunktet er at ingen med ADHD fyl-ler kravene til førerkort i høyere klasser, selv om det kun er konsentrasjonsvansker til stede. Dette medfører at dersom de ønsker slikt førerkort må de søke om dispensasjon. Dersom det ikke foreligger adferdsforstyrrelse vil vurderingen til Fylkesmannen, i tillegg til det som er redegjort for over, også ta hensyn til hvordan trafikadferden og tilstand har vært dersom søkeren har hatt førerkort for lavere klasser tidligere, eksempelvis de siste tre til fem år. Bakgrunnen for dette er at mange har en tendens til å kjøre for fort. Dersom legen er kjent med slike forhold vil opplysninger om dette i forbindelse med dispensasjonssøknaden være viktig. Fylkesmannen legger strengere vurderinger til grunn for klasse D1/D/kjøreseddel (all slags persontransport) enn for klasse C1/C.

Dersom det foreligger ADHD med adferdsforstyrrelse, komorbiditet eller andre til-

leggstilstander gis det ikke dispensasjon for de høyere klasser.

Avslutning

Som fastlege har man et stort ansvar for å sikre at pasientene på egen liste har en helsetilstand som gjør dem skikket til å kjøre bil. Oppgaven er blitt stadig mer omfattende og krever kontinuerlig oppdatering. Dette er en utfordring da regelverket, som følge av tilpas-sing til internasjonale krav, er i stadig endring. Formålet er å oppnå god trafikk-sikkerhet, og dermed forebygge skade på personer og materiell. Dette er godt folkehelsearbeid!

GRUNNLAGSDOKUMENTASJON VED FØRERKORTVURDERINGER

- Førerkortforskriften. Vedlegg 1-Helsekrav. <http://www.lovdata.no/for/sf/sd/td-20040119-0298-015.html>
- IS-1437: Regler og veiledning for utfylling av helseattest for førerkort m.v. Helsedirektoratet. <http://www.helsedirektoratet.no/publikasjoner/forerkort-regler-og-veiledning-for-utfylling-av-helseattest-for-forerkort/Sider/default.aspx>
- IS-1348: Retningslinjer for fylkesmennene ved behandling av førerkortsaker. Helsedirektoratet. <http://www.helsedirektoratet.no/publikasjoner/retningslinjer-for-fylkesmennene-ved-behandling-av-forerkortsaker/Sider/default.aspx>

 ragnar.hermstad@fmst.no